

Istrage i procesuiranje napada na novinare i medijske radnike u Bosni i Hercegovini

Autor: Nedim Pobrić

UVOD

Drugi novembar se u cijelom svijetu obilježava kao Dan borbe protiv nekažnjivosti napada na novinare, a u Bosni i Hercegovini se taj datum dočekuje sa nepromijenjenom situacijom u odnosu na prethodne godine. Učestalo ugrožavanje medijskih sloboda, pritisci, prijetnje i otvoreni napadi na novinare i ostale medijske radnike prisutni su u bosanskohercegovačkoj svakodnevničici, a konkretniji pomaci po pitanju adekvatnog procesuiranja, sankcioniranja ili preveniranja tih pojava nisu napravljeni.

Iako su novinari, medijski radnici i strukovna udruženja upozoravali na potrebu adekvatnijeg rješavanja zakonodavnog okvira, kojim bi se procesuiranje odgovornih za prijetnje i napade na novinare učinilo efikasnijim, izostala je reakcija nadležnih zakonodavnih tijela. Istovremeno je ukazivano i na propuste u poštivanju postojećih zakona, te su brojne prijetnje i napadi na novinare i medijske radnike ostali nekažnjeni.

Predstavnike struke naročito zabrinjava i sve učestalija pojava online nasilja, te rast broja prijetnji koje novinari dobijaju putem društvenih mreža i u komentarima na internet portalima. Autori takvih prijetnji uglavnom ostaju nekažnjeni.

Prema Priručniku o sigurnosti novinara **Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)** iz 2012. godine, vlade država imaju obavezu da poduzimaju neophodne korake kako bi zaštitile fizičku sigurnost i sigurnost novinara koji se suočavaju sa prijetnjama nasiljem. Ova obaveza iziskuje usaglašenu i dosljednu državnu politiku i praksu.

- Države moraju da osiguraju da njihovi zakoni, upravni i pravosudni sistemi štite i unapređuju slobodu izražavanja kao i da štite živote i profesionalna prava novinara. Pozivaju se izabrani političari i svi koji se nalaze na visokim funkcijama da dokažu svoju nedvosmislenu privrženost poštovanju slobode štampe i sigurnosti novinara. Političari i funkcioneri ne bi trebalo da zloupotrebljavaju svoj status govoreći o novinarima ili medijima na ponižavajući ili uvredljiv način. Takav govor, kada ga koriste vodeće javne ličnosti, može ohrabriti ekstremiste da novinare smatraju metama koje treba učutkati ili napasti. Najviši politički lideri stoga imaju posebnu odgovornost da ne koriste neodmjeren ili neprimjeren rječnik – navodi se u Priručniku¹.

Upozorenje OSCE-a, koje korespondira i preporukama Evropske unije, obaveza je za BiH, ne samo u kontekstu stvaranja kvalitetnijih uvjeta za razvoj medija i medijskih sloboda već i za nastavak puta ka članstvu u Evropskoj uniji.

¹ https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2013/04/osce_prirucnik_o_sigurnosti_novinara.pdf

Zakonski okviri

U krivičnim zakonima u BiH mediji nisu prepoznati kao profesija od značaja i profesija koju je potrebno posebno zaštiti.

Republike Srpske.

Članovi Upravnog odbora **Udruženja „BH novinari“** su na šestoj redovnoj sjednici, koja je održana 11. maja 2019. godine u Sarajevu, usvojili prijedloge izmjena Krivičnog zakona FBiH, i to člana 183. - Ugrožavanje sigurnosti i člana 358. - Sprječavanje službene osobe u vršenju službene radnje, kao i novi član 358a - Sprječavanje novinara u vršenju profesionalne dužnosti. Na sjednici su usvojene i izmjene Krivičnog zakona BiH, Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH, kao i Krivičnog zakona

- Udruženje „BH novinari“ je poslalo vladama FBiH i Republike Srpske, te Vladi Brčko Distrikta amandmane na krivične zakone, na članove koji se odnose na ugrožavanje sigurnosti, kako bi se novinari nominalno uveli u te zakone kao profesiju koja se treba posebno i efikasnije štititi od napada i drugih krivičnih djela. Te iste amandmane poslali smo i zastupnicima u entitetskim parlamentima i Skupštini Distrikta Brčko. Nije bilo adekvatnih odgovora na našu inicijativu, osim što su u je ocijenili pozitivnom u Vladi Distrikta Brčko i od strane zastupnika PDP-a u Narodnoj skupštini RS-a – izjavila je generalna sekretarka Udruženja „BH Novinari“ Borka Rudić.

U aprilu 2019. godine su zastupnici u Zastupničkom domu Parlamenta FBiH usvojili Inicijativu za dopunu Krivičnog zakona FBiH odredbama koje bi novinare, smatraju predлагаči, štitile dok obavljaju svoj posao.

- Izmjenama zakona će se napad na novinare tretirati najvjerovatnije jedinstveno kao napad na zdravstvene radnike, odnosno ući će u isti segment Krivičnog zakona. Predložene su konkretnе kazne zatvora od tri mjeseca do pet godina, u zavisnosti od težine krivičnog djela - kazao je podnositac inicijative, zastupnik Socijaldemokratske partije BiH **Senaid Begić**².

Iako je inicijativa usvojena prije 18 mjeseci, ona još uvijek nije realizirana, te se konkretni prijedlozi izmjena postojećeg zakonskog rješenja još uvijek nisu našli pred parlamentarcima.

- Ja sam u nekoliko narednih sjednica nakon te inicijative inicirao da se izmjene Krivičnog zakona uvrste na dnevni red. Mislim da smo na pet ili šest narednih sjednica pokušali da na dnevni red dodamo tu tačku,

² <https://www.cin.ba/usvojena-inicijativa-za-zastitu-novinara/>

ali nikada nismo imali potrebnu većinu, odnosno većina koju čine SDA, HDZBiH i Demokratska fronta nikada nije dozvolila da to dođe na dnevni red – potvrđio nam je Begić.

Isti je epilog i sličnog prijedloga izmjena Krivičnog zakonika Republike Srpske, kojeg je u proceduru uputio zastupnik Partije demokratskog progrusa **Draško Stanivuković**.

– Pravni savjet Gradskog odbora PDP-a već sedmicama radi na tri nova zakona, a tu je i izmjena Krivičnog zakona Republike Srpske u poglavlju krivičnih djela protiv sloboda i prava građana, u kojem smo definirali i dodatni član koji napad na novinare tretira kao napad na službena lica – rekao je Stanivuković za portal Srpskainfo³.

Stanivukovićev prijedlog je podrazumijevao kazne do tri godine zatvora za pokušaj napada na novinare, te do pet godina zatvora za nanošenje tjelesnih povreda.

Međutim, u junu ove godine su u Narodnoj skupštini Republike Srpske razmatrane izmjene i dopune Krivičnog zakonika u okviru kojih nije prihvaćeno propisivanje posebnog krivičnog djela – sprječavanje novinara u vršenju profesionalne dužnosti.

- Mogućnost propisivanja navedenog krivičnog djela, kao i posebne zaštite novinara u obavljanju njihove djelatnosti razmatrat će se kada se stvore prepostavke da se u Krivični zakonik uvrste i krivična djela protiv časti i ugleda - navedeno je u obrazloženju Nacrta izmjena i dopuna Krivičnog zakonika Republike Srpske⁴.

Javne institucije u BiH također ne prikupljaju podatke o prijetnjama i napadima na novinare i medijske radnike, već te aktivnosti provode isključivo profesionalne organizacije. U **bazama podataka za rad na predmetima u pravosuđu (CMS)** ne postoji mogućnost evidentiranja predmeta koji se isključivo odnose na prijetnje ili napade na novinare jer se u bazama ne vrši selekcija predmeta na osnovu profesije oštećene strane, s obzirom da krivični zakoni u BiH ne poznaju „napade na novinare“ kao posebno krivično djelo.

Sudska praksa

Prema podacima Udruženja „BH novinari“, od početka 2018. do oktobra ove godine evidentirana su 143 slučaja kršenja novinarskih prava, među kojima su i fizički napadi i prijetnje.

Preko **Linije za pomoć novinarima** u okviru Udruženja „BH Novinari“ zabilježeno je 58 slučajeva kršenja prava novinara u 2018. godini, uključujući šest slučajeva fizičkog napada, 17 slučajeva prijetnji i devet slučajeva političkog pritiska. U 2019. godini je Udruženje „BH novinari“ zabilježilo 56 slučajeva kršenja prava novinara, uključujući devet slučajeva fizičkih napada, 21 prijetnju, od čega osam prijetnji smrću i deset slučajeva političkih pritisaka. Od početka 2020. registrirano je 29 novih slučajeva. Institucija

³ <https://srpskainfo.com/ko-im-prijeti-ide-u-zatvor-stanivukovic-predlaze-izmjene-krivicnog-zakona-i-stroge-kazne-za-napade-na-novinare/>

⁴ <https://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/zakoni-u-proceduri/nacrt-zakona-o-izmjenama-i-dopunama-krivi%C4%8Dnog-zakonika-republike-srpske>

ombudsmena za ljudska prava je u 2019. godini zaprimila 18 žalbi novinara, u odnosu na devet iz 2018. godine.

Dosadašnja sudska praksa, kada je u pitanju procesuiranje napada, rezultirala je osjećajem nesigurnosti i nezaštićenosti kod novinara i medijskih radnika u BiH. Istaknuto je to i 12. oktobra 2020. godine na saslušanju predstavnika novinarskih udruženja pred Privremenom istražnom komisijom Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH za utvrđivanje stanja u pravosudnim institucijama.

Predsjednik **Kluba novinara Banja Luka** Siniša Vukelić je tom prilikom upozorio da se napadi na novinare ne kažnjavaju efikasno, te da su kazne za napadače neprimjereni niske ili da čak bivaju oslobođeni.

- Imam osjećaj da pravosuđe tretira novinare kao neprijatelje ove zemlje i nekoga koga treba islijediti, a ne da budemo partneri u zajedničkom dijelu puta ka cilju da budemo bolje društvo i da se stvari mijenjaju na bolje – izjavio je Vukelić⁵.

Ovakve ocjene potvrđuje i jedan od posljednjih epiloga sudskih procesa vezanih za prijetnje novinarima. Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci odbilo je žalbu glavne i odgovorne urednice portala eTrafika **Vanje Stokić**, čime je potvrđena naredba o obustavljanju istrage protiv Gorana Živanovića koji je 23. maja ove godine na društvenoj mreži Facebook Vanji Stokić zaprijetio „odsijecanjem glave“⁶.

Prijetnje upućene novinarki Vanji Stokić

Tužiteljica Tatjana Ninković je obustavila istragu protiv Živanovića, a svoju odluku je obrazložila tezom o prijetnjama kao „izražavanju nezadovoljstva i ličnog mišljenja“.

⁵ <https://detektor.ba/2020/10/12/istrazna-komisija-zbog-stanja-u-pravosudju-novinari-se-osjecaju-nesigurno-i-nezasticeno/>

⁶ https://www.etratika.net/drustvo/74518/prijetnje-urednici-etratike-odsjekao-bih-ti-glavu/?fbclid=IwAR0I2FHXMDDF_KasgeOlbHX-7rh8jO3NcJXQ9Df15XEA4sRf8bTZFQzCisg

- Njegove prijetnje su upućene neodređenom licu, tako da u radnjama osumnjičenog Živanović Gorana nisu ostvarena obilježja krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 150. stav 1 Krivičnog zakonika RS-a, a ni krivičnog djela Javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje iz člana 359. stav 1. Krivičnog zakonika RS-a, obzirom da osumnjičeni svojim djelovanjem nije javno pozivao, niti izazivao i podsticao na nasilje i mržnju – navodi se u odluci Okružnog javnog tužilaštva.

Tužilaštvo je, smatra advokat **Aleksandar Jokić**, koji je zastupao otečenu u ovom slučaju, moralo obratiti više pažnje na navode Vanje Stokić, te da se utvrdi da li su prijetnje bile stvarne i da li je oštećena imala osnov za zabrinutost za njenu sigurnost.

- Tužilaštvo ništa od tih činjenica nije utvrdilo. Štaviše, bila je nekonzistentnost u terminologiji i u aktima koje je Tužilaštvo poduzimalo, pa je tako donesena naredba o obustavljanju istrage, a da bi istraga bila obustavljena moralna je da bude pokrenuta i u tom pokretanju morale su se poduzeti sve radnje da bi se utvrdilo ko je počinilac, kakav je njegov profil, da li je podoban da učini to djelo i kakav je utjecaj prijetnje bio na oštećenu – pojašnjava Jokić.

Poruka koju je Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci poslalo je, ocjenjuje, jako negativna u kontekstu sloboda medija i sloboda izražavanja.

- Mislim da su zakonski okviri adekvatni, a da je primjena zakona koji su na snazi problematična – kazao je Jokić govoreći o preprekama za adekvatno procesuiranje sličnih predmeta.

S druge strane, pritisak javnosti nakon jednog od najtežih slučajeva ugrožavanja sigurnosti novinara rezultirao je većim angažmanom pravosudnih institucija na procesuiranju odgovornih osoba.

U septembru ove godine je Nedeljko Dukić iz Kneževa sklopio sporazum sa Okružnim tužilaštvom u Banjoj Luci, te je priznao pokušaj ubistva novinara televizije BN **Vladimira Kovačevića** u zamjenu za trogodišnju zatvorsku kaznu. Međutim, Okružni sud u Banjoj Luci je odbacio taj sporazum jer je sudsko vijeće ocijenilo da kazna nije dovoljno velika, pa je suđenje nastavljeno⁷.

Dukić je optužen da je zajedno sa Markom Čolićem iz Banje Luke pokušao da ubije Kovačevića 26. augusta 2018. godine. Njih dvojica su Kovačevića napali pred njegovom zgradom u naselju Obilićevo u Banjoj Luci i pretukli metalnim teleskopskim palicama. Dukić je nakon napada pobegao, ali se predao u novembru

⁷ <https://www.rtvbn.com/3992316/odbacena-nagodba-nedeljka-dukica-i-tuzilastva>

2019. godine. Vrhovni sud Republike Srpske je u martu ove godine Marka Čolića pravomoćno osudio na pet godina zatvora. Prethodno ga je Okružni sud u Banjoj Luci osudio na četiri godine zatvora, ali mu je kazna povećana za dodatnih 12 mjeseci.

Vladimir Kovačević nakon pokušaja ubistva

- Ja nemam zamjerki na tok suđenja, na dužinu, sankcije i sve procedure. Ono što ja zamjeram jeste da niko ne radi na otkrivanju nalogodavaca. Niko, apsolutno, ne vodi računa o tome, niti istraga nagovještava da će ikada ići u tom pravcu – izjavio je Kovačević.

Kovačević smatra da Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci u niti jednom trenutku nije pokazalo naznake namjere da istragom otkrije nalogodavce napada na njega.

- Ja sam čak na jednom od prvih razgovora sa njima nagovijestio na koga sumnjam, ali ta lica na koja ja sumnjam nikada nisu pozvana, makar da Tužilaštvo svojim izjavama odagnaju takvu sumnju. Oni apsolutno ne rade na otkrivanju nalogodavaca – kazao je Kovačević.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je 2017. godine objavila „Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH“⁸, u kojem je upozorila da u BiH ne postoje zvanične evidencije nadležnih javnih organa o broju i vrsti prijetnji i napada na novinare, te da su jedini dostupni podaci oni kojima raspolaže Udrženje „BH novinari“. Proces prikupljanja informacija o broju i vrsti prijetnji i napada na novinare, ocjenjuju u ovoj instituciji, od velikog je značaja za sagledavanje obima tog problema i kreiranje najboljeg načina za njegovo rješavanje.

Uzimajući u obzir činjenicu da pravosudne institucije u BiH ne vode evidenciju na osnovu profesije oštećenih osoba, u potrazi za epilozima predmeta koji se odnose na prijetnje i napade na novinare smo bili prinuđeni dostavljati poimenične upite na osnovu evidencije prijavljenih napada i prijetnji Linije za pomoć novinarima.

Povratne informacije koje smo dobili pokazuju da dosadašnja praksa Okružnog javnog tužilaštva u Banjoj Luci, ali i ostalih tužilaštava u BiH, nije bitno drugačija u odnosu na slučaj prijetnji novinarki Vanji Stokić.

U februaru ove godine je šef Predstavništva Republike Srpske u Rusiji Duško Perović uputio otvorene prijetnje redakciji portala Capital i glavnom i odgovornom uredniku **Siniši Vukeliću** zbog objavljivanja priče o ruskom investitoru Rašidu Serdarovu i kompaniji „Comsar Energy“. U telefonskom pozivu redakciji, Perović je zaprijetio da će on sam „zatvoriti“ portal Capital ukoliko urednik Siniša Vukelić još jednom napiše bilo šta o radu kompanije „Comsar Energy“, te naglasio kako će ovaj portal brzo „završiti sa radom“, a urednik Vukelić „bolje neka se seli na Mars“. Ove Perovićeve prijetnje zabilježene su na audio snimku razgovora⁹.

Međutim, Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci je donijelo naredbu o obustavi istrage protiv Duška Perovića zbog počinjenog krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 150. stav 2. Krivičnog zakonika RS-a jer „djelo koje je učinio osumnjičeni nije krivično djelo“. Na donesenu tužilačku odluku oštećeni su, navodi se u odgovoru, uložili pritužbu koju će razmatrati kancelarija tužioca.

Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci je u dva navrata postupalo i donijelo tužilačke odluke koje se odnose na novinara **Dragana Bursača**. Trinaestog jula 2017. godine Tužilaštvo je podiglo optužnicu sa kaznenim nalogom protiv Aleksandra Bursača, zbog krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 150. stav 1. Krivičnog zakonika RS-a, počinjeno na štetu Dragana Bursača. Također je donesena naredba o obustavi istrage protiv Dragana Kelečevića zbog počinjenog krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 150 stav 1. Krivičnog zakonika RS-a, počinjeno na štetu Dragana Bursača.

- Trenutno u radu kod postupajućeg tužioca nalazi se predmet koji se odnosi na prijavu protiv NN lica, zbog počinjenog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 150 stav 1. Krivičnog zakonika RS-a, počinjeno na štetu Dragana Bursača i drugih – navodi se u odgovoru Okružnog javnog tužilaštva u Banjoj Luci.

⁸ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2017082415202346bos.pdf

⁹ <https://bhrt.ba/prijetnje-duska-perovica-urednistvu-portala-capital-ba/>

Tužilaštvo je dana 13. maja 2019. godine podiglo optužnicu protiv Mleta Pavlovića zbog počinjenog krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 150. stav 1. Krivičnog zakonika RS-a počinjeno na štetu **Milkice Milojević**. Optužnicu je 10. jula 2019. godine potvrdio Osnovni sud u Banjoj Luci.

Bitno drugačija praksa nije ni u entitetu FBiH. U slučaju fizičkog napada na novinara **Nedžada Latića** je 2. jula 2018. godine podignuta optužnica protiv Armina Šabanovića, a suđenje pred Općinskim sudom u Sarajevu je još uvijek u toku i nije dobilo svoj epilog.

Novinarima portala **Žurnal** je u novembru 2017. godine verbalno zbog objave teksta prijetio Amir Pašić, ali je Tužilaštvo Kantona Sarajevo 28. maja 2019. godine donijelo naredbu da se istraga neće provoditi jer „nije postojao osnov sumnje da je prijavljeni počinio krivično djelo“. Nakon odbačene pritužbe na ovu odluku, predmet je arhiviran.

Da prijetnje nisu krivično djelo, Tužilaštvo Kantona Sarajevo je procijenilo i u slučaju prijetnji smrću upućenih novinaru Dnevnog avaza **Nerminu Demiroviću**, te je 15. oktobra 2019. godine donesena naredba o neprovođenju istrage. Tužilaštvo Kantona Sarajevo donijelo je 5. januara 2016. godine naredbu da se istraga neće provoditi u sučaju prijave **Sanele Prašović-Gadžo** o prijetnjama smrću putem društvene mreže Facebook jer, ocijenili su, nije bilo dokaza koji upućuju na počinjeno krivično djelo. Nakon što je pritužba na odluku odbačena kao neosnovana, predmet je arhiviran.

Još uvijek je u toku istraga napada na novinara portal Radio Sarajevo **Almira Sokolovića**, koji se dogodio 27. septembra 2019. godine. I napad na fotografa portala **Žurnal Adija Kebu**, kojeg je u martu 2019. godine napao predsjednik Općinskog odbora Stranke demokratske akcije Novi Grad Sarajevo Huso Ćesir, još uvijek je u fazi „provjere navoda iz prijave“, baš kao i u predmetima koji se odnose na prijetnje ili napade na **Adisa Šušnjara, Adija Bebanića, Fadila Mandala i Nikolu Vučića**.

Tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona je u periodu od 2015. godine do danas, kako su nam potvrđili, formiralo ukupno četiri predmeta vezana za napade na novinare. U tri predmeta je donesena naredba o neprovođenju istrage, dok je u jednom predmetu podignuta optužnica protiv jednog lica zbog krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 183. Krivičnog zakona FBiH učinjenog na štetu novinara **Dine Pašalića**.

Posljednji slučaj napada u ovom kantonu se dogodio 5. juna, kada je član Stranke demokratske aktivnosti (A-SDA) Sulejman Spahić u centru Zenice fizički nasrnuo na novinara RTV Zenica **Sinana Gluhića** zbog kritičkog osvrta na račun kantonalnog ministra Arnela Isaka (A-SDA). Iz Tužilaštva Zeničko-dobojskog kantona nismo dobili informaciju o epilogu ovog slučaja, iako im je iz Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona dostavljen izvještaj protiv Spahića.

- Nakon dokumentiranja krivičnog djela, danas je Kantonalnom tužilaštvu dostavljen izvještaj protiv lica S. S. zbog postojanja osnova sumnje da je počinilo krivično djelo "Ugrožavanje sigurnosti" – izjavila je glasnogovornica Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona Aldina Ahmić¹⁰.

Općinski sud u Visokom je 2016. godine osudio Elvina Kriještorca na godinu dana zatvora zbog prijetnji, ugrožavanja sigurnosti i govora mržnje prema blogerici **Irmu Antoniji Plavčić**.

Tužilaštvo Srednjobosanskog kantona je u istom periodu formiralo jedan predmet koji se odnosio na prijetnje upućene novinarima. U tom predmetu je podignuta optužnica protiv osumnjičenog Alena Karičića zbog počinjenog krivičnog djela Ugrožavanje sigurnosti iz člana 183. stav 2. Krivičnog zakona FBiH.

- Djelo je počinjeno na način da je Karičić putem svog mobilnog telefona uposlenim informativnog portala **Klix.ba** Š. D. i M. E. uputio poruke sa prijetnjom "je*** vam mater, unbanujte me, baciću vam bombu", što je kod uposlenih izazvalo uznemirenost i strah za vlasiti život. Predmet je okončan donošenjem osuđujuće presude od strane Općinskog suda u Travniku – navodi se u odgovoru Tužilaštva Srednjobosanskog kantona.

Tužilaštvo Unsko-sanskog kantona je bilo u prilici dostaviti informacije koje se odnose isključivo na Bihać, a u tom gradu u periodu od 2015. godine do danas nije zaprimljena nijedna prijava koja se odnosila na krivična djela počinjena na štetu novinara, odnosno gdje se novinari pojavljuju kao oštećena lica. Isti slučaj je i sa Tužilaštvom Hercegovačko-neretvanskog kantona, iz kojeg su nam potvrdili da nisu imali predmete koji se odnose na prijetnje i napade na novinare.

Iskustva iz svijeta i regionala

Prema podacima Reportera bez granica, samo u 2020. godini je ubijeno 27 novinara i tri medijska radnika, dok je u 2019. godini ubijeno 40 novinara i tri medijska radnika¹¹.

Da su pritisci i uznemiravanje novinara i dalje prisutni u Evropi, potvrđuju navodi iz knjige „Misija informiranja: novinari u opasnosti da govore“¹², koju je 2020. godine objavilo Vijeće Evrope.

Radi se o istraživačkom projektu o zastrašivanju novinara u Evropi kojeg potpisuju Marilyn Clark i William Horsley, a koji nadopunjuje studiju iz 2017. godine „Novinari pod pritiskom: Neopravdano miješanje, strah i autocenzura u Evropi“. U predgovoru knjige navodi da se u svim državama članicama Vijeća Evrope novinari susreću s policijskim zastrašivanjem i pravnim uznemiravanjem, maltretiranjem, fizičkim nasiljem i prijetnjama, a u novije vrijeme i maltretiranjem u online sferi. Knjiga se temelji na intervjuima s 20

¹⁰ <https://zenicainfo.ba/2020/06/08/dostavljen-izvjestaj-tuzilastvu-zdk-spahic-osumnjicen-za-krivicno-djelo-ugrozavanje-sigurnosti/>

¹¹ <https://rsf.org/en/barometer>

¹² <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/a-mission-to-inform-journalists-at-risk-speak-out-a-new-book-on-the-safety-of-journalists-to-be-launched-on-14-october-2020>

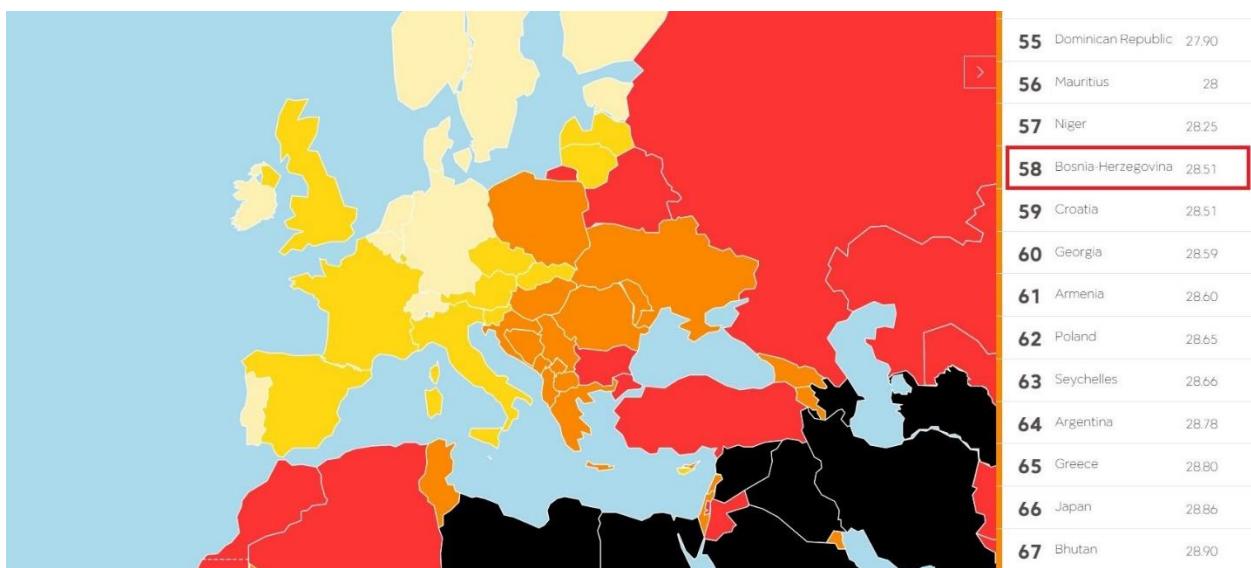
novinara iz 18 različitih zemalja, uključujući maltešku novinarku Daphne Caruana Galizia, koja je intervjuirana 10 dana prije atentata.

Tokom predstavljanja knjige, generalni sekretar Evropske federacije novinara Ricardo Gutiérrez je podsjetio da u Evropi još uvijek ima 36 neriješenih slučajeva ubistava i nestanaka novinara. Od ovih 36 slučajeva predanih Platformi Vijeća Evrope za zaštitu novinarstva, države su odgovorile na samo 10 slučajeva.

Evropski sud za ljudska prava presudio je da su države dužne da štite slobodu izražavanja i prava novinara koji su zbog svog posla suočeni sa prijetnjama nasiljem ili drugim represalijama. Ovaj sud je u nekoliko predmeta utvrdio da je neka država povrijedila Evropsku konvenciju za ljudska prava jer nije zaštitila život i slobodu izražavanja novinara kojima je bilo prijećeno ili koji su ubijeni. Evropski sud je također utvrdio da su neke države povrijedile Evropsku konvenciju za ljudska prava jer nisu sprovele djelotvorne istrage o ubistvima novinara.

Nedovoljno efikasno procesuiranje napada na novinare problem je sa kojim se suočavaju medijski radnici u cijeloj regiji Zapadnog Balkana. Novinari i medijski radnici u BiH su čak u nešto povoljnijem položaju u odnosu na kolege iz Srbije, ukoliko u obzir uzmememo broj prijavljenih napada, ali i relevantne međunarodne izvještaje.

Prema ovogodišnjem svjetskom Indeksu slobode medija **Reportera bez granica**, BiH je na 58. mjestu¹³, dok je Srbija na 93. mjestu. Hrvatska je na 59. mjestu, Sjeverna Makedonija na 92., Albanija na 84., a Crna Gora na 105. mjestu.

Indeks slobode medija 2020

¹³ <https://rsf.org/en/bosnia-herzegovina>

Prema podacima iz baze podataka [www.safejournalists.net](https://safejournalists.net) **Regionalne platforme Zapadnog Balkana za zagovaranje medijskih sloboda i sigurnosti novinara**¹⁴, više od jedne trećine svih napada na novinare koji su se u posljednjih pet godina dogodili u ovoj regiji je registrirano u Srbiji.

O lošem stanju novinarskih sloboda u Srbiji svjedoči i **Izvještaj Zaštitnika građana Zorana Pašalića** za 2019. godinu, u kojem se ističu „sve učestaliji i brutalniji napadi na medije“¹⁵.

Nezavisno udruženje novinara Srbije je u svojoj bazi 2019. godine evidentiralo 119 napada, dok je od početka ove godine do polovine maja prijavljeno šest fizičkih napada, isto toliko napada na imovinu, 42 slučaja različitih pritisaka i 18 prijetnji, odnosno verbalnih napada.

- Slučajevi prijetnji, zastrašivanja i nasilja nad novinarima ostaju razlog za ozbiljnu zabrinutost, naročito u lokalnim sredinama – navodi se u posljednjem Izvještaju Evropske komisije za Srbiju¹⁶.

Prema podacima **Republičkog javnog tužilaštva**, u 2019. godini je tužilaštvo prijavljeno 59 slučajeva napada na novinare, od čega su u 12 slučajeva krivične prijave odbačene. Pet slučajeva je završeno tako što je napadač osuđen, dok se u 42 slučaju i dalje postupa. Pet njih je pred sudom, 33 u predistražnom postupku, a u četiri napada napadači nisu identificirani.

Ni u Srbiji ne postoji jedinstvena baza podataka o svim vrstama napada na novinare, ali je iz institucije Zaštitnika građana najavljenja mogućnost kreiranja sistematizirane baze u koju bi bili uneseni već evidentirani podaci te institucije, strukovnih udruženja, kao i podaci javnog tužilaštva.

Kada je zakonski okvir koji tretira pitanje napada na novinare i medijske radnike u pitanju, Republika Srbija je 2009. godine usvojila izmjene Krivičnog zakonika kojim su mediji uvršteni među profesije sa statusom djelatnosti od javnog značaja, odnosno medijski profesionalci su dobili status službene osobe. Ugrožavanje sigurnosti medijskog radnika je tim izmjenama propisano kao krivično djelo.

Situacija je nešto bolja u susjednoj Republici Hrvatskoj, ali i tu su, sudeći prema posljednjem Izvještaju Evropske komisije o vladavini prava¹⁷, novinari suočeni sa brojnim prijetnjama na internetu, govorom mržnje, prijetnjama smrću i fizičkim napadima.

Prema navodima iz Izvještaja, državna tijela često ne reagiraju pravovremeno na prijetnje i napade na novinare uprkos postojanju zakonskog okvira kojim je otvoren prostor za adekvatne reakcije.

¹⁴ <https://safejournalists.net/ba/homepage/>

¹⁵ <http://rs.n1info.com/Vesti/a583167/Izvestaj-Zastitnika-gradjana-za-2019.-o-medijima.html>

¹⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files-serbia_report_2020.pdf

¹⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1757

U Hrvatskoj je Kaznenim zakonom kao krivično djelo propisana povreda slobode mišljenja i izražavanja misli, a posebno tretira i prijetnju upućenu medijskom radniku, te je za to krivično djelo predviđena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci od pet godina. Međutim, takav zakonski okvir se ne primjenjuje na adekvatan način.

- U stvarnosti stvari funkcioniraju mnogo drugačije. Mi smo u posljednjih pet godina u evidenciji **Hrvatskog novinarskog društva** imali oko 50 slučajeva prijetnji i napada na novinare. Većina tih počinitelja ili nalogodavaca su ostala nepoznata - izjavio je u maju 2019. godine za Al Jazeeru Balkans **Hrvoje Zovko**, predsjednik Hrvatskog novinarskog društva¹⁸.

Iz Evropske komisije su upozorili da zaštita novinara nije izričito definirana zakonodavstvom, te da se primjenjuju mehanizmi dostupni svim građanima.

Vlada Crne Gore je 2018. godine formirala komisiju koja se bavi istragama napada na novinare i medijske radnike, koja je dala preporuke kojih se, tvrde iz Sindikata medija Crne Gore, nadležne institucije ne pridržavaju.

Osmog maja 2018. godine je u Crnoj Gori zabilježen pokušaj ubistva novinarke **Olivera Lakić**. Policija je identificirala napadače, ali je slučaj Više tužilaštvo u Podgorici naprasno prekvalificiralo u „nanošenje teških tjelesnih povreda“, iako su napadači ranili Lakić hicem iz vatre nog oružja, te iako je pokušaj ubistva bila prvobitna kvalifikacija¹⁹. Slučaj još uvijek nije dobio pravni epilog.

Obaveza na evropskom putu

U **Mišljenju Evropske komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji**²⁰, koje je objavljeno 29. maja 2019. godine, ističe se da razlog za zabrinutost predstavljaju nasilje, prijetnje i politički pritisak usmjeren prema novinarima.

- Zaštita novinara, te istražne i sudske mjere vezane za prijetnje i napade upućene novinarima su nedovoljne – navodi se u Mišljenju.

Jedan od ukupno 14 ključnih prioriteta Evropske komisije, koje BiH treba ispuniti kako bi dobila kandidatski status za članstvo u Evropskoj uniji, upravo je garantiranje slobode izražavanja i zaštitu novinara, naročito putem osiguravanja **odgovarajućeg sudskog procesuiranja predmeta prijetnji i upotrebe nasilja nad novinarima i medijskim radnicima**.

¹⁸ <http://balkans.aljazeera.net/video/kontekst-novinari-sluzbene-osobe>

¹⁹ <https://www.vijesti.me/tv/266598/slucaj-napada-na-oliveru-lakic-kako-je-pokusaj-ubistva-postao-nanosenje-teskih-tjelesnih-povreda>

²⁰ http://dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_strategija/Upitnik/mislijenje/default.aspx?id=21758&langTag=bs-BA

Značajna pažnja zastrašivanju novinara, te fizičkim i verbalnim napadima na njih je posvećena i u pratećem **Analitičkom izvještaju Evropske komisije**²¹, u kojem se ističe da se oni odvijaju bez sistematskog institucionalnog odgovora i efikasnih zaštitnih mjera. Bosanskohercegovačke vlasti, smatraju u Evropskoj komisiji, često umanjuju značaj zastrašivanja novinara, a reakcija vlasti, uključujući i javnu osudu, je slaba.

- Policija i pravosuđe moraju osigurati nepristrasne, brze, temeljite, nezavisne i efikasne istrage i krivično gonjenje u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima. Novinarima kojima su upućene prijetnje treba osigurati odgovarajuću policijsku zaštitu. Od vlasti se očekuje da djeluju brzo i da pokažu nultu toleranciju za prijetnje ili napade na medije, te da se uzdrže od davanja izjava koje mogu stvoriti ambijent koji ne pogoduje slobodi izražavanja – navodi se u Analitičkom izvještaju.

Nešto više od 16 mjeseci kasnije, vlasti u BiH nisu mnogo uradile na provedbi preporuka Evropske komisije. Potvrđuje to posljednji **Izvještaj za BiH**²², objavljen 6. oktobra 2020. godine, u kojem se ističe da u izvještajnom periodu nije postignut napredak u garantiranju slobode izražavanja i medija, te zaštiti novinara osiguravanjem adekvatnog sudskog postupanja u predmetima koji se odnose na prijetnje i napade na novinare i medijske radnike.

- Politički pritisak, zastrašivanje i uznemiravanje novinara, uključujući fizičke i verbalne napade, nastavili su se tokom izvještajnog perioda, bez odgovarajućeg institucionalnog praćenja – konstatirali su iz Evropske komisije.

Stoga se kao jedna od preporuka BiH, ukoliko želi steći kandidatski status za članstvo u Evropskoj uniji, ponovljena obaveza da u narednoj godini osigura zaštitu novinara i sistematsko praćenje prijetnji i nasilja nad njima.

Preporuke

Dosadašnja praksa ukazuje da se osobe odgovorne za upućivanje prijetnji ili napade na novinare i medijske radnike ili uopće ne procesuiraju, ili se, u najboljem slučaju, ne procesuiraju na dovoljno efikasan i brz način.

Da bi se ta oblast unaprijedila, potrebno je, smatraju predstavnici strukovnih udruženja, promijeniti pristup u procesuiranju odgovornih za prijetnje i napade na novinare, ali ne izmjenama zakonskih okvira na način na koji se to pokušalo uraditi prijedlozima koji su upućivani u parlamentarne procedure. Te inicijative, pojašnjava generalna sekretarka Udruženja „BH novinari“ Borka Rudić, su išle u pravcu da se novinari tretiraju kao „službena lica“ i da se štite kao i sva ostala službena lica, poput policije, vatrogasaca ili liječnika.

- Udruženje „BH novinari“ ne traži status službenih lica za novinare, niti načine zaštite na taj način. Novinarstvo je slobodna profesija, važna u infomiraju građana i jačanju demokratije, te njihova zaštita

²¹ http://dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_strategija/Uputnik/mislijenje/default.aspx?id=21759&langTag=bs-BA

²² https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf

zaista zahtijeva drugačije i efikasnije postupanje pravosuđa. Mi prosto želimo da se novinari štite od napada, prijetnji, posebno prijetnji smrću i nasilnog sprječavanja u obavljanju profesionalnih zadataka na efikasniji način, kroz brže sankcioniranje napadača i dostupnost pravde novinarima – kazala je Rudić.

Istraživanja Udruženja „BH novinari“ pokazuju da se tek jedna trećina krivičnih djela prema novinarima riješi u njihovu korist, te da su naročito slaba karika u zaštiti novinara tužilaštva, koja bi nakon policijskih istraga napada i prijetnji, a ponekad i po službenoj dužnosti, trebala podizati krivične prijave protiv odgovornih za napade i prijetnje.

- Oni to, nažalost, ne čine! Zbog toga „BH novinari“ smatraju kako bi nominalno uvođenje novinara u krivično zakonodavstvo i preciznije definiranje djela napada i prijetnji novinarima kao krivičnih djela mogli doprinijeti drugaćijem ponašanju tužilaca i mnogo većoj efikasnosti u procesuiranju ovih napada. Ako ništa drugo, onda bismo imali više osnova pokretati žalbene postupke na odbijanje tužilaca da procesuiraju napade na novinare ili podignu krivične prijave protiv onih koji šalju eksplisitne prijetnje smrću novinarima i njihovim porodicama – zaključuje Rudić.

Iz institucije ombudsmena za ljudska prava BiH su u „Specijalnom izvještaju o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH“ iz 2017. godine preporučili Visokom sudsakom i tužilačkom vijeću BiH da razmotri mogućnost dogradnje postojećeg CMS sistema na način da se osigura uvođenje podataka o žrtvi, svjedoku i strankama u postupku.

Time bi se, smatraju u Instituciji ombudsmena, osiguralo praćenje profila osoba koje su izložene izvršavanju određenih krivičnih djela, kao i počinitelja, kao značajnih elemenata u stvaranju i provedbi promotivnih aktivnosti.

Entitetskim ministarstvima pravde i Pravosudnoj komisiji Brčko Distrikta je preporučeno da razmotre da se napad na novinare definira u krivičnim zakonima kao posebno krivično djelo ili kao teži oblik krivičnog djela napada na službenu osobu u vršenju službene dužnosti, te da razmotre mogućnost da se napad na novinare definira u zakonima o javnom redu i miru kao poseban prekršaj javnog reda i mira.

Institucija ombudsmena za ljudska prava je u Izvještaju preporučila i centrima za edukaciju sudija i tužitelja da u okviru svojih programa početne obuke i programa stručnog usavršavanja sudija i tužitelja organiziraju stručno usavršavanje sudija i tužitelja iz ove oblasti, naročito u odnosu na značaj procesuiranja krivičnih djela i prekršaja počinjenih prema novinarima.

Promjena prakse u postupanju u predmetima koji se odnose na prijetnje i napade na novinare nije samo obaveza države u kontekstu osiguranja slobode govora i medija, zaštite novinara i medijskih radnika ili jačanja vladavine prava, već i jedna od ključnih obaveza na vanjskopolitičkom planu, u kontekstu procesa integracije u Evropsku uniju. O važnosti iskoraka na tom poslujtu svjedoči da je on uvršten među 14 ključnih prioriteta Evropske komisije koji su postavljeni pred BiH.

Međutim, uprkos deklarativnoj opredijeljenosti svih političkih struktura u BiH za evropskim integracijama i ispunjavanju uvjeta koji doprinose napretku na tom putu, konkretni pomaci na tom polju izostaju.